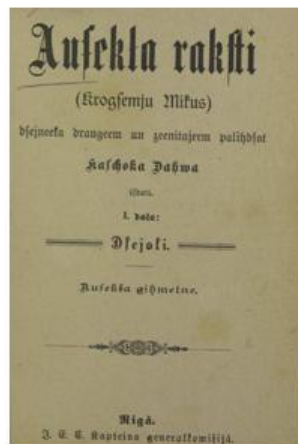

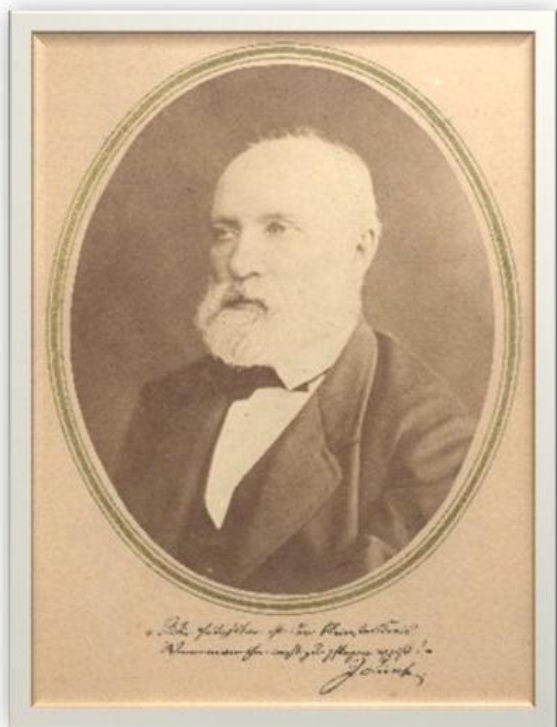
Vidzemes draudzes skolu skolotāju semināra audzēkņu literārais mantojums

„Es saliku vārdu ziedus
Kā puķītes vainagā.”

/no tautas dziesmas „Teici, teici, valodiņa”/

Izstādē 18 Cimzes audzēkņu 111 grāmatas
no Latvijas Nacionālās bibliotēkas
krājuma.

Jānis Cimze

(1814-1881) –

pedagogs, pirmais latviešu tautasdziesmu melodiju krājējs un apdarinātājs, latviešu koru kultūras pamatlicējs, Vidzemes skolotāju semināra pirmais vadītājs.

„Skola ir arkls, ar ko izravē nezāles. Izmantojiet šo darba rīku, un jūs ieraudzīsiet savu tautu atbrīvotu no garīgām vainām... Skola ir tā, kas var sagatavot tautu garīgu vērtību izmantošanai. ”

/Jānis Cimze/

1839. gadā dibinātais Vidzemes draudžu skolu skolotāju seminārs no 1849.-1890. gadam darbojās Valkā. Pilnu mācību kursu pabeidza 479 audzēkņi.

Daudzi no viņiem kļuva par aktīviem, radošiem un ievērojamiem latviešu tautas kultūras, izglītības un sabiedriskiem darbiniekiem.

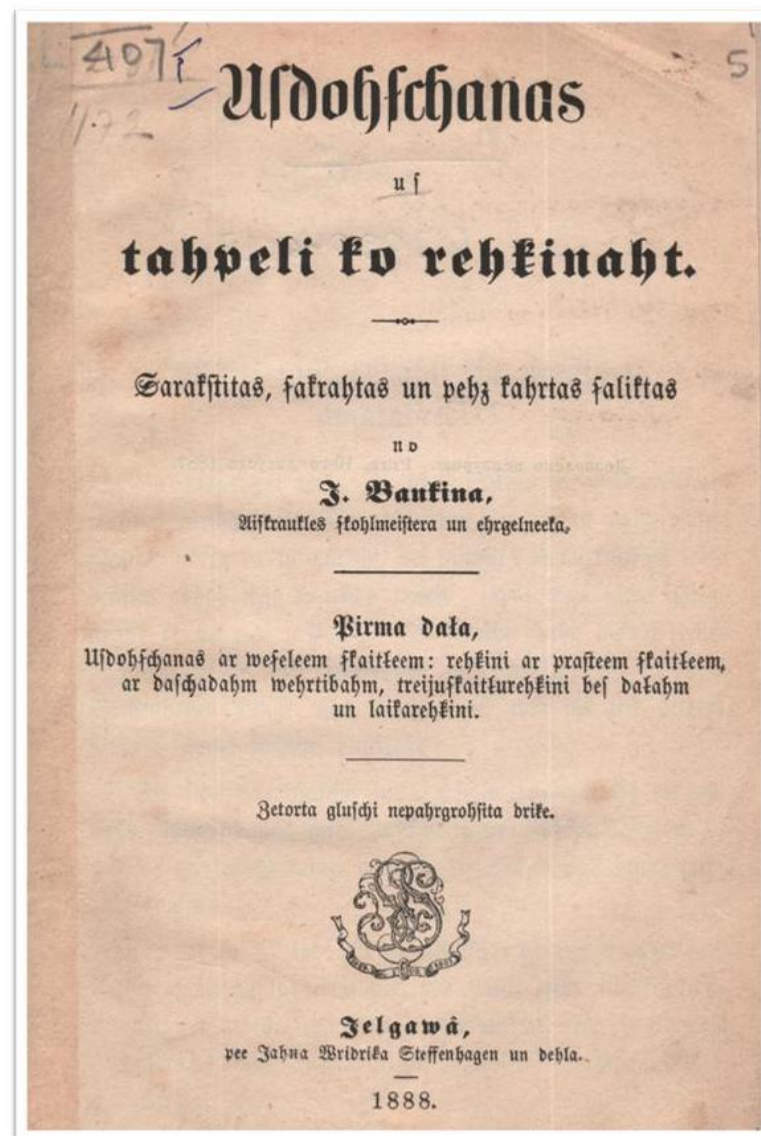
Neliela informācija par izstādē
redzamo grāmatu autoriem

„Tādu Cimzes audzēkņu, kas dažādi rakstnieciski nodarbojušies, gan dažādās skolas un mācību grāmatas sarakstīdami, gan pie laikrakstiem līdzstrādādami, ir liels pulks. Lai aizrādu tikai uz Caunīti, Tēraudu, Bankinu, Daugi, Daugulu, Pilsātnieku, Gailīti, Peleksu, Stakli, Ulpi, Cukuru u.c.”

Āronu Matīss

Jānis Bankins
(1831-1883) –
skolotājs un rakstnieks,
viens no pirmajiem latviešiem –
skolas grāmatu sarakstītājiem,
viena no spilgtākajām personībām
savas paaudzes cimziešu vidū.
Kā var spriest, autoritāte – vīrs,
kura balsī ieklausās pārējie
Vidzemes skolotāji.

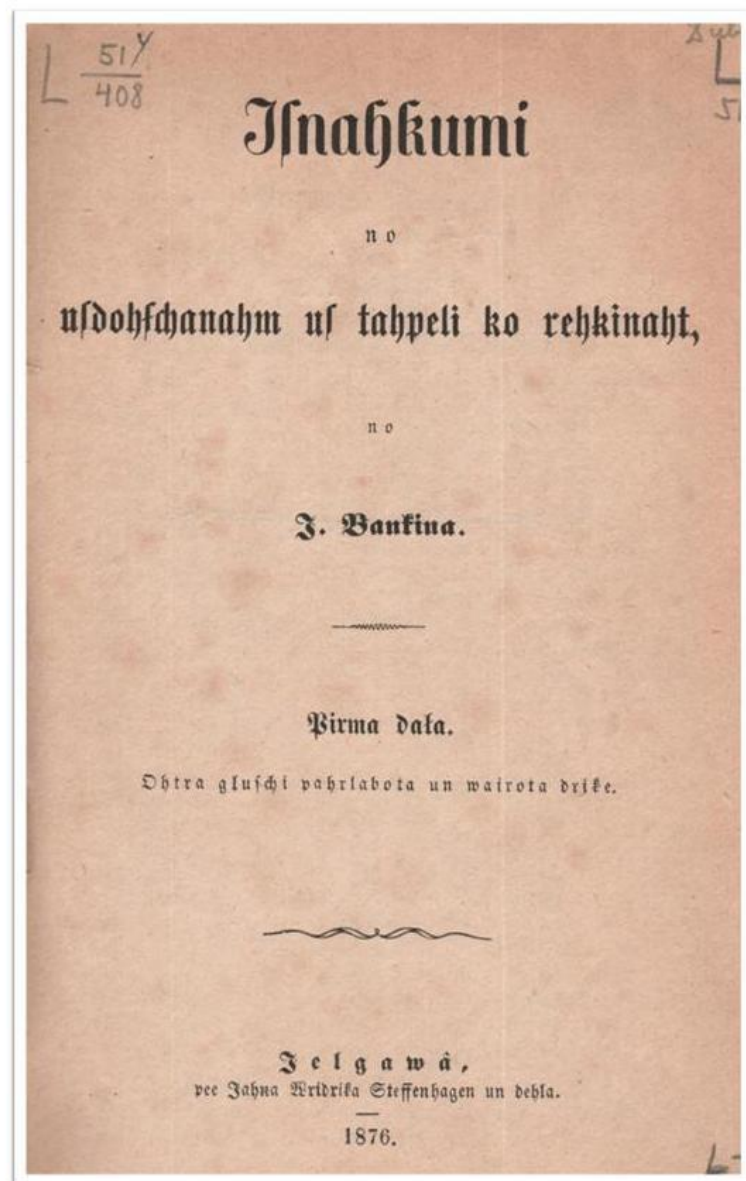

Vidzemes skolotāju sapulcē Turaidā 1869.g. Jānis Bankins ierosinājis vākt dziedāšanai piemērotas dziesmas.

„Aizkraukles draudzes skolotāja Bankina padomu pieņemdami, visi vienojās salasīt mūsu dziedātājiem derīgas laicīgas dziesmas un man piesūtīt, lai varētu drukāt..

Ar pateicību jāpiemin, ka pie pirmās daļas Bankins ne vien visvairāk strādājis bet ka viņš arī caur saviem draugiem Stučku un Dambi drukai vajadzīgo maksu sagādājis, par ko šiem trim vīriem še sirsnīgi pateicamies.”

/Jānis Cimze/

Jēkabs Zvaigznīte-Šterns (1833-1867) –

rakstnieks, publicists un tulkotājs, viens no latviešu reālistiskās prozas un satīras aizsācējiem, rosīgs bērnu un jaunatnes literatūras veidotājs, viens no pirmajiem latviešu folkloras vācējiem un tautasdziesmu nozīmes skaidrotājiem, arī dzejas teorētisko jautājumu risinātājs.

No Jāņa Neilanda grāmatas „Mani jaunības laiki” par izlaiduma eksāmeniem Cimzes seminārā:

„Un tad Zvaigznīte spēlēja ērģeles; to es pazinu – tas bija no mana tēva draudzes, no Jaunpiebalgas; kas tam bij par gariem un veikliem pirkstiem! Un tad laida ar rokām un kājām, ka tīri bailes uznāca..”

Jēkaba Zvaigznītes stāsti „Par malēniešiem” varētu būt sarakstīti pēc Cimzes ierosinājuma un ar viņa palīdzību.

Saturš.

	Lapp.
Jēkabs Zvaigznīte	3
Jēkaba Zvaigznītes dzīves gājums	3
Jēkaba Zvaigznītes literariskā darbība	7
Jēkaba Zvaigznītes grāmatas ..	11
Raksti par Zvaigznīti	11
Jēkaba Zvaigznītes raksti	13
Dzeja	13
Zehwu=feme	13
Zauta	14
Stāsti	15
Lihwu Uhdams	15
Par septianeem malleeneescheem	60
Apcerējumi	64
Par Latweeschu tautas=djeefmahm	64

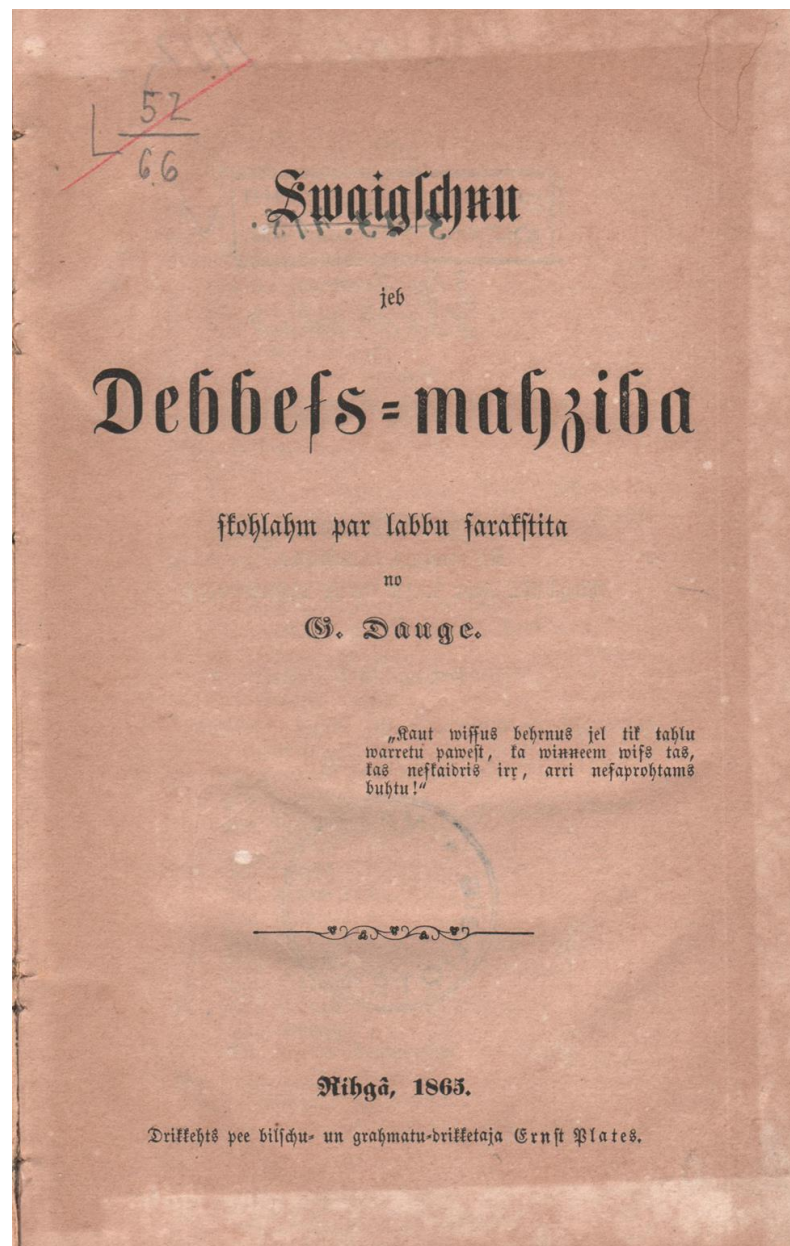

Juris Dauge

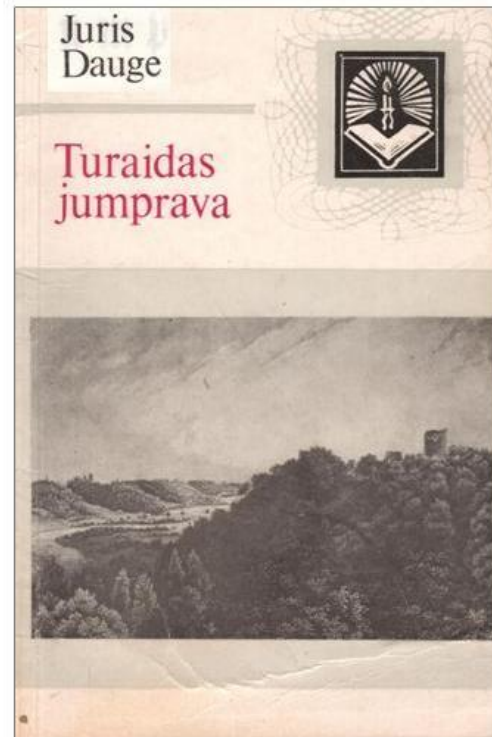
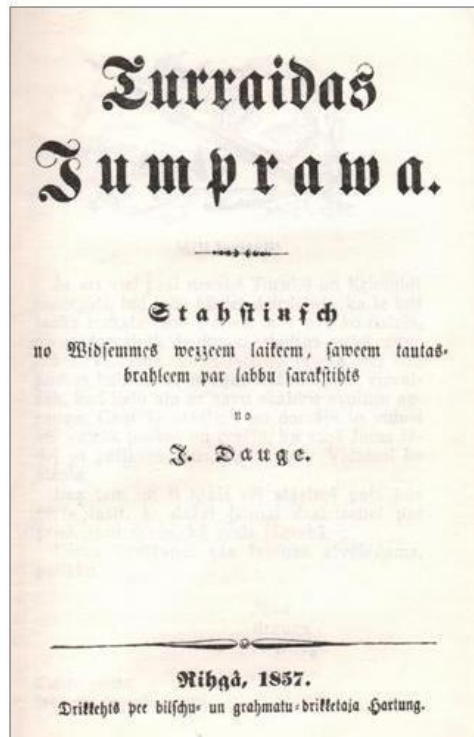
(1835-1910) –

skolotājs un rakstnieks.

Viņa sarakstītā astronomijas mācību grāmata „Zvaigžņu jeb Debess mācība” (1865) ir pirmā grāmata par astronomiju, ko sarakstījis latvietis.

Juris Dauge latviešu lasītājam
pirmais izstāstījis teiku par Turaidas
Rozi, 1857.g. iznākusi viņa grāmata
„Turaidas Jumprava”, atkārtots
izdevums – 1987.g. sērijā „Literārā
mantojuma mazā bibliotēka”.

Kārlis Cilinskis

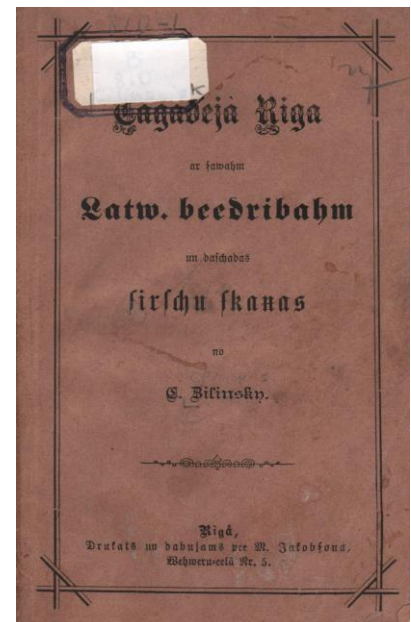
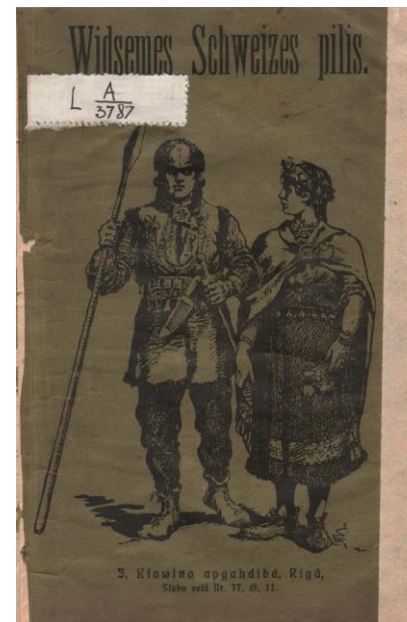
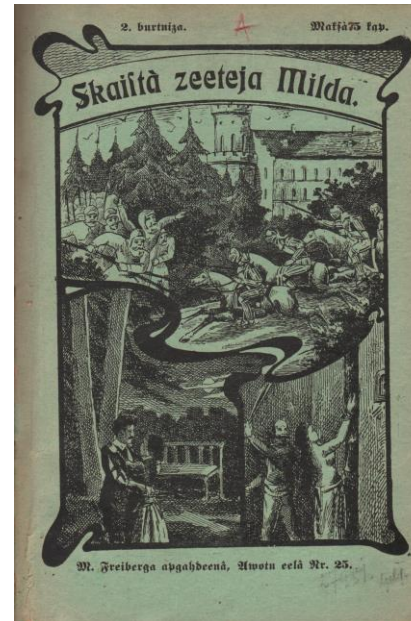
(1845-?) –

skolotājs un literāts,
ražīgs lubu literatūras autors,
publicējis vairāk nekā 40 grāmatas.

Sastādījis bērnu runu krājumu
„Pilnīgs līķu pavadonis mājās un
kapsētā”, mājmācības grāmatu

„Bērnu dārzs”, „Modernais
mīlestības vēstulnieks jeb
Zibeņātrais precinieks” u.c.

Sarakstījis grāmatas „Vidzemes
Šveices pilis.. līdz ar vēsturisko
stāstu par Turaidas Maij-Rozi..” un
„Tagadējā Rīga ar savām latviešu
biedrībām un dažādas siržu
skaņas”.

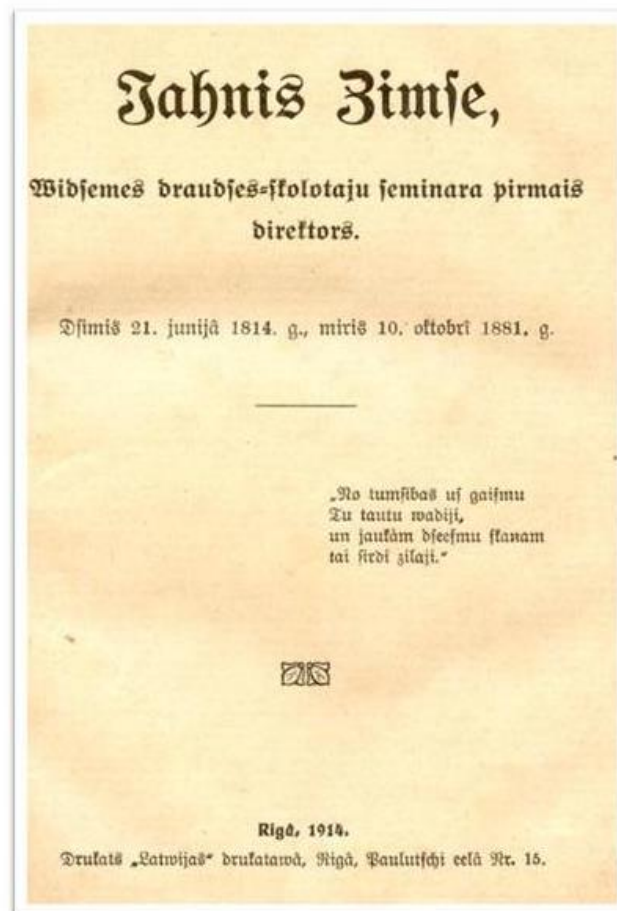

Juris Kalniņš (Prātkopis) (1847-1919) –

skolotājs, žurnālists un rakstnieks,
vienmēr un visur – īsts latviešu
interese aizstāvis, sarakstījis pirmo
latviešu rakstniecības teoriju.

Juris Kalniņš sarakstījis biogrāfisku
apcerējumu „Jānis Cimze,
Vidzemes draudzes skolotāju
semināra pirmais direktors” (1914),
kas atkārtoti izdots 2009.g.

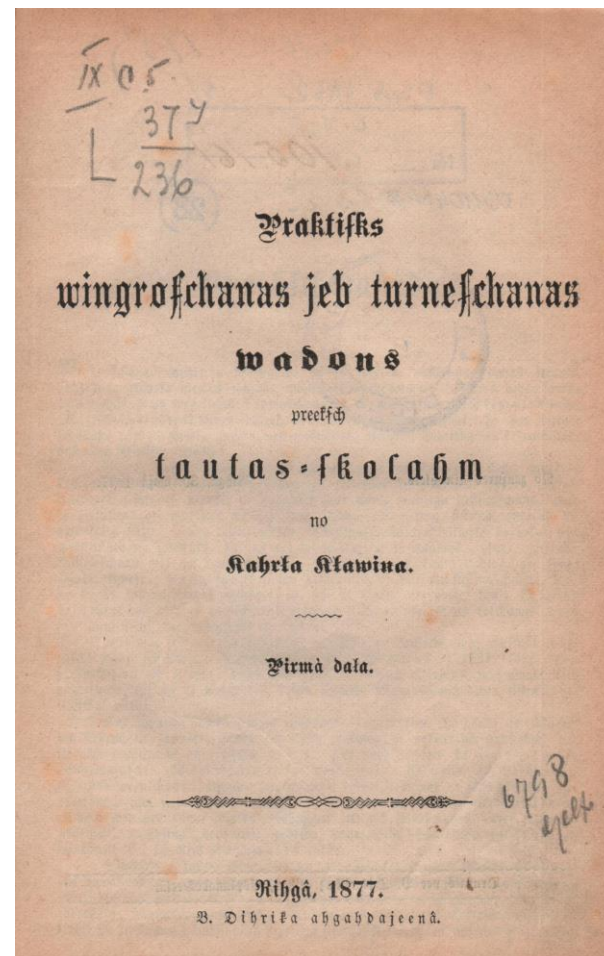

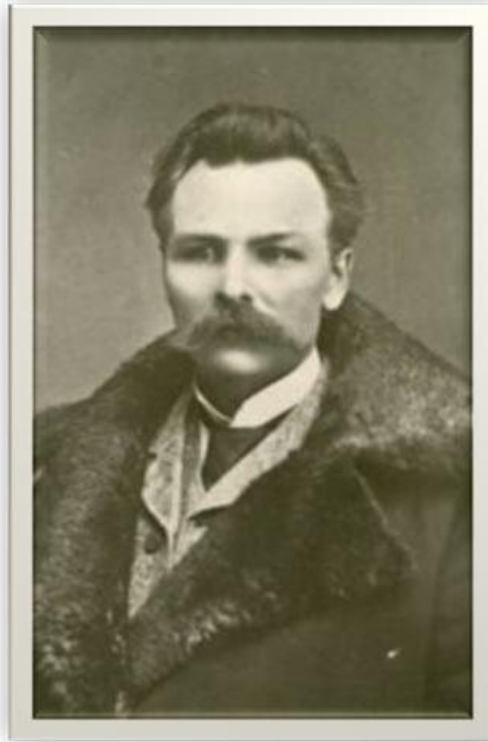

Kārlis Klāviņš
(1847-1908) –

žurnālists un lauksaimnieks,
no 1884.-1888.g. kopā ar brāli Jāni
Klāviņu (arī Cimzes audzēkni)
izdevis un rediģējis pirmo latviešu
ilustrēto nedēļas žurnālu „Rota”.

Sarakstījis „Praktisku
vingrošanas vadoni”.

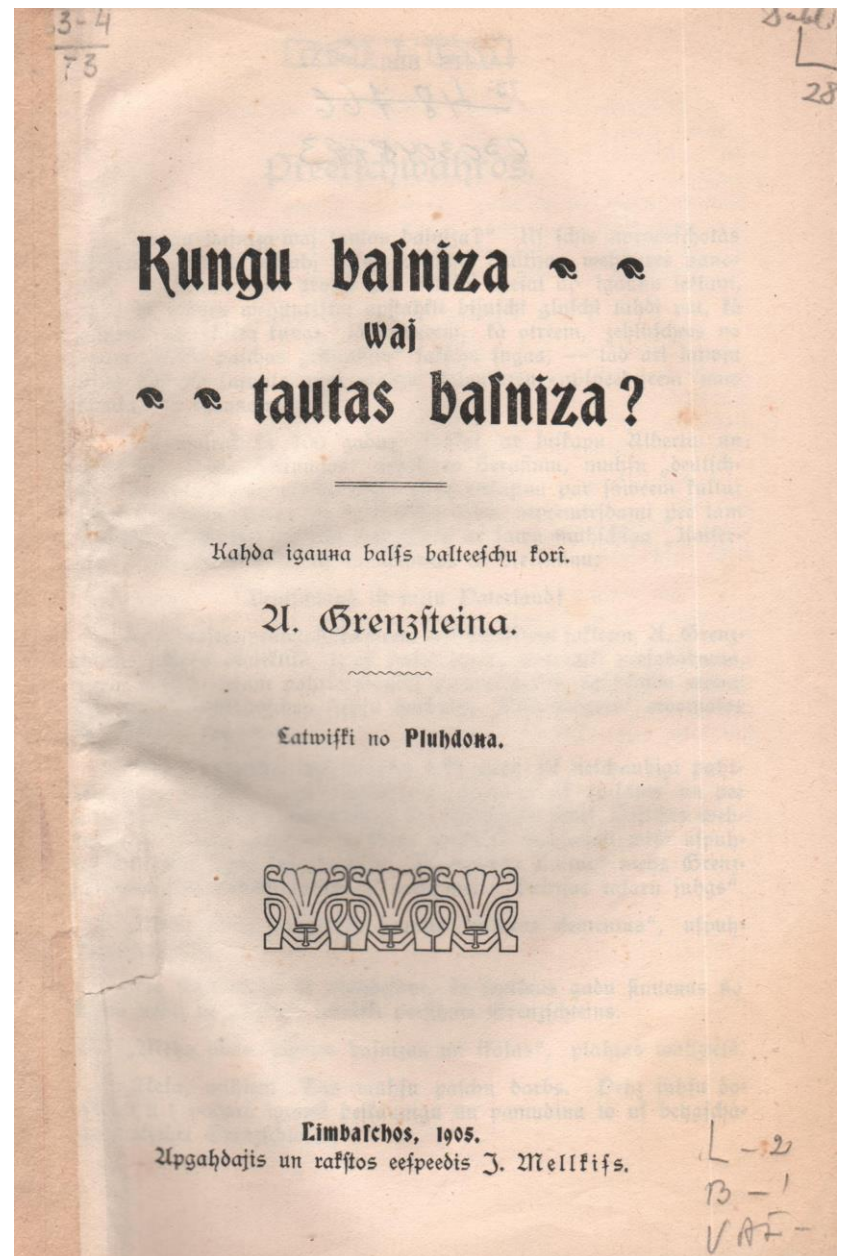

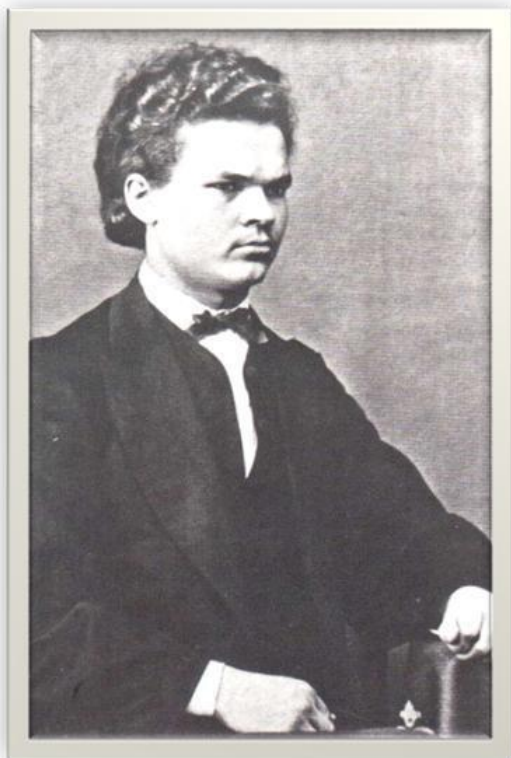
Adolfs Grencenšteins

(1849-1916) –

igauņu pedagogs un rakstnieks,
pētījis igauņu valodu,
uzstājies pret Baltijas vāciešiem.

A.Grencenšteins bijis vairāku igauņu laikrakstu līdzstrādnieks un redaktors. Latviešu valodā viņa grāmatu „Kungu baznīca vai tautas baznīca? : kāda igauņa balss baltiešu korī” tulkojis V.Plūdonis.

Auseklis

(īstajā vārdā **Mikēlis Krogzemis**; 1850-1879) – tautiskās atmodas lielais dzejnieks.

„Seminārā Auseklis ir savrupgājējs. Lasa Rūtenberga vēsturi, Pēterburgas Avīzes, reibinās Merķeļa rakstos.”

/Z.Mauriņa/

„Krogzemis bija noslēgts mežu dēls, šķīrās nost no citiem un vienmēr kaut ko lasīja. Veseliem mēnešiem tam neizgāja no rokām Rutenberga vēsture, ko rādīja arī citiem skolniekiem un ar tiem strīdējās. Tad atkal veseliem mēnešiem lasīja „Pēterburgas Avīzes”, tik pamatīgi, ka viņu iespaids uz Ausekli ir nenoliedzams.”

/J.Lapiņš/

Semināra laikā veidojies Ausekļa pasaules uzskats, te radusies interese par tautas dziesmām, teikām un pasakām.

*„Daudz tādu tautiešu, kas kādu
graudiņu izsējuši, tūdaliņ grib pļaut.
Tādi dienas algādži lai mācās pazīt
tos vīrus, kas ir bijuši celmu lauzēji,
arāji un sējēji dienas karstumā, kas
laikmetu vagā iekaisījuši graudus,
kas tikai tautas nākamībai atnes
rasmīgu zelmeni un kuru augļi klusu
zied mūžībai.”*

Auseklis

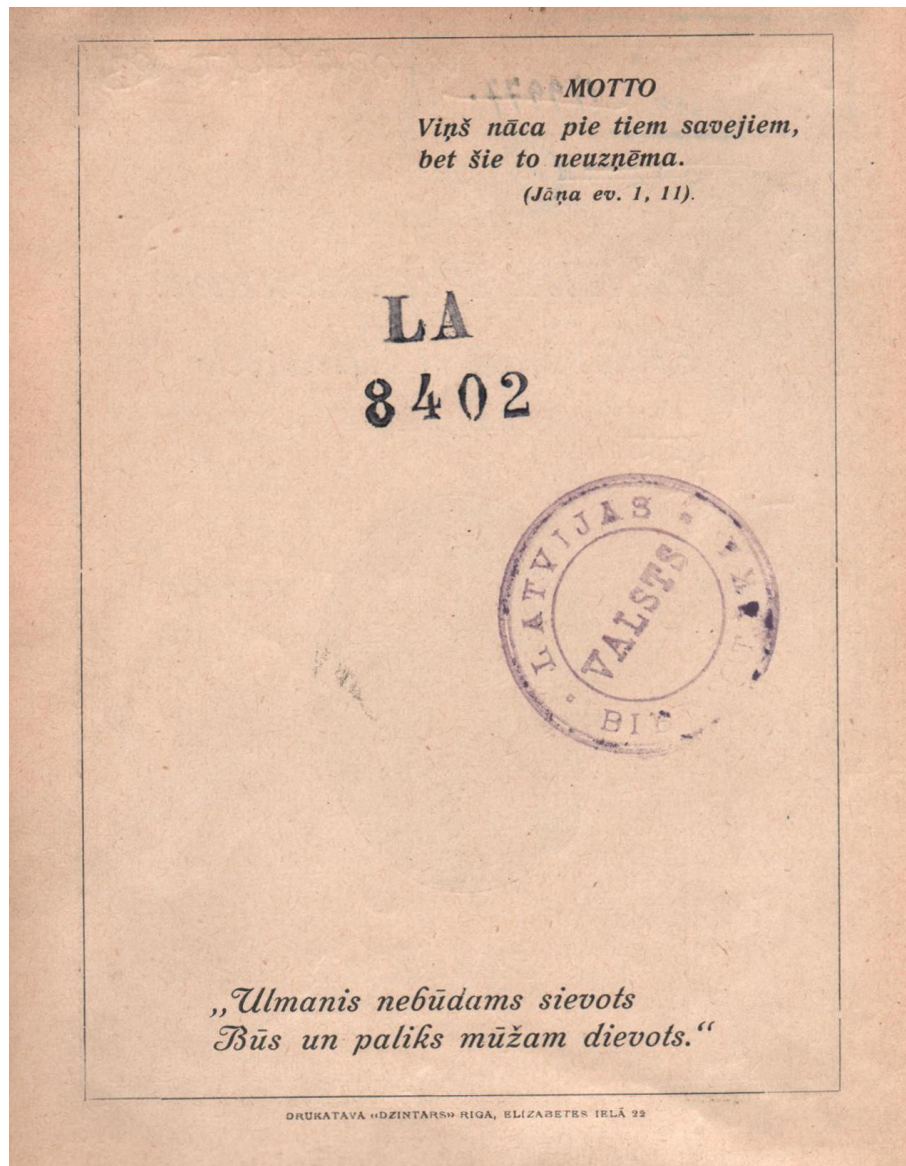

Jānis Steiks

(1855-1932) –

dzejnieks un mācītājs,
īpatnējo dzejoļu dēļ dēvēts par
pirmo latviešu dekadentu.
2003.g. izdota viņa ekstravagantās
dzejas izlase.

Jāņa Steika pirmie dzejoļi ir oriģināli, jaunības prieka un pavasara reibuma pilni, patriotisma un misticisma apdvesti, visai īpatnēji, daudzi – tikai vārdu un skaņu spēle. Viņš apdzejojis un apspēlējis vārdu „savādnieks”.

Apsīšu Jēkabs

(Īstajā vārdā **Jānis Jaunzemis**;

1858-1929) –

latviešu reālistiskā stāsta
nodibinātājs.

Par Cimzes semināru:

*„Te bija rādīts ceļš, pa kuru iet
tālāk: klausīties uz tautas valodu,
klausīties, kā tauta runā. Esmu
dzinies arvien, cik spēdams, latviski
rakstīt, tiklab tulkojumos kā paša
rakstos, arvien klausīdamies un
meklēdams, kā tauta runā.”*

Apsīšu Jēkabs

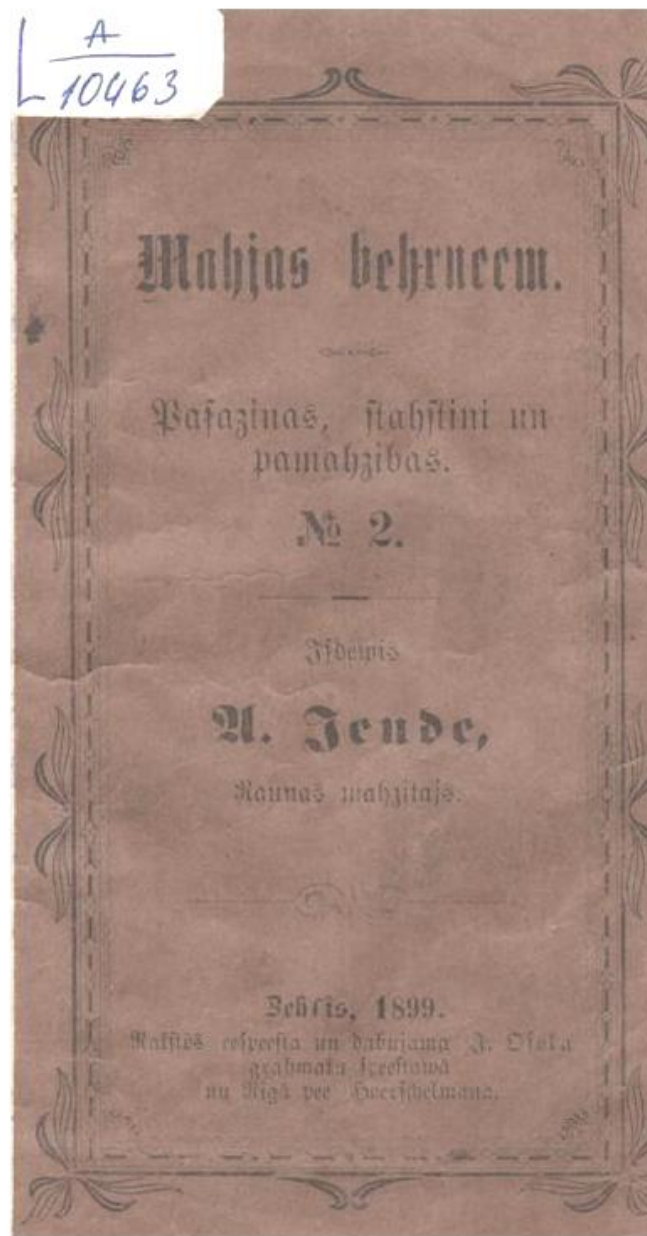
Apsīšu Jēkabs, par kuru izteikta doma, ka iespējams tieši no latviešu valodas mācību stundām Cimzes seminārā nāk Apsīšu Jēkaba atziņa, ka blakus Bībelei tautas dziesmas ir galvenais avots, no kura smelties rakstniekam.

„Še viņam bija gadījums daudz ko mantot no semināra direktora Cimzes,” atzinis T.Zeiferts.

Ādams Jende
(1861-1918) –

mācītājs, mācību grāmatu autors,
popularizējis māj mācību,
lasīt mācīšanas metodoloģiju.

Jāņa Cimzes bērēs, Ādams Jende pie kapa
uzstājies kā runātājs no skolēnu puses. Pēc šīs
runas klausītāji sprieduši, ka viņam jāklūst par
mācītāju.

Jēkabs Purkalītis

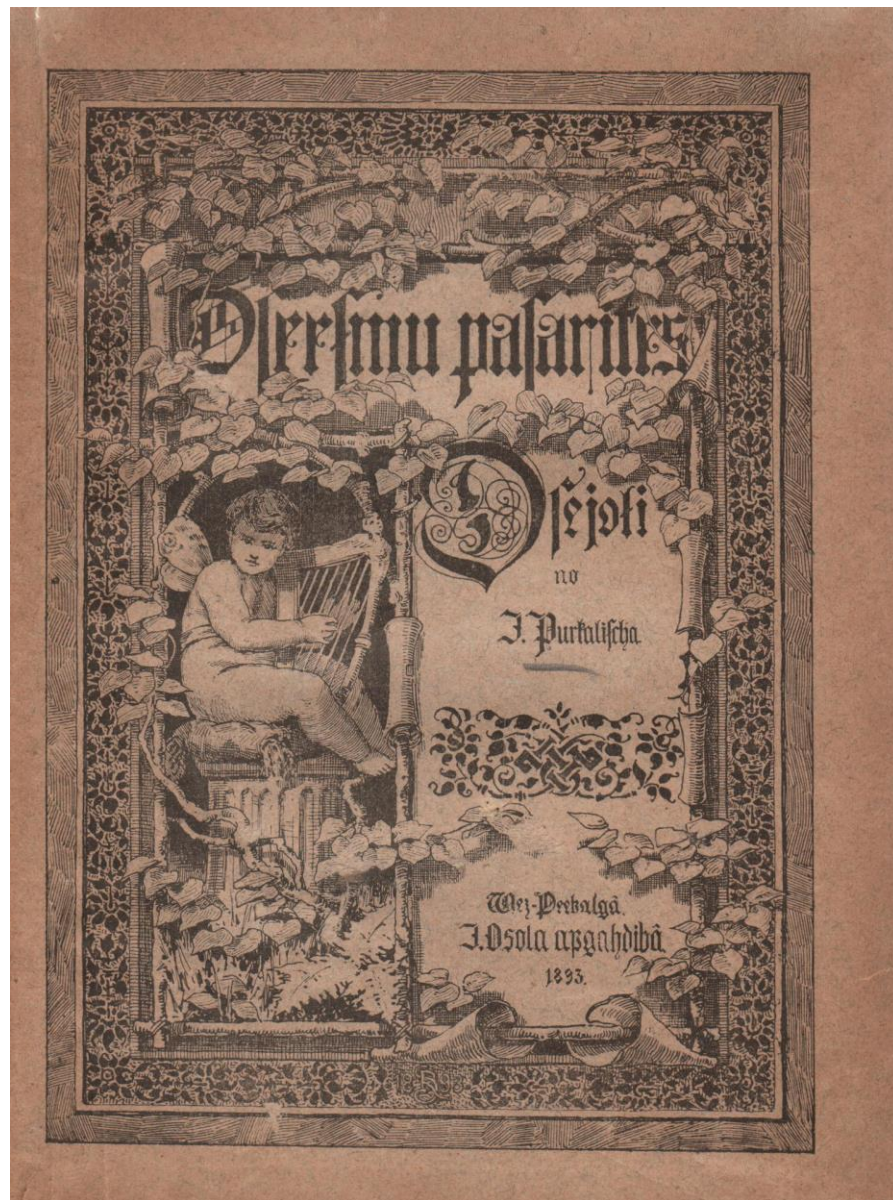
(1861-?) –

rakstnieks, tulkotājs,

autors vienam no pirmajiem rakstiem
latviešu estētiskajā publicistikā un
mākslas teorijā.

Dzejā viņš sniedzis pa
elēģiskai dziesmiņai, arī pa
reālistiskai ainai. Daži
veltījumi (Jānim Cimzem,
Auseklim), daži vingrinājumi
dainu ritmā, dažas prātulas
un epigrammas. Taču valoda
un dzejas kultūra viņam tiem
laikiem teicama.

Smiltenes pusē
dzimušajam Jēkabam
Purkalītim iznākušas
piecas grāmatas: četri
tulkojumi un viens
atdzejojumu un
oriģināldzejas
kopkrājums „Dziesmu
pazarītes”.

Augusts Kažoks

(1863-1893) –

skolotājs un rakstnieks, latviešu demokrātiskās inteliģences pārstāvis.

„Jūsu piemiņa Ērgemē nezudīs, kamēr vēl kāds no Jūsu krietniem skolēniem dzīvos. Lai gan jūs vairs neesat Ērgemē, Jūsu gars dzīvo un strādā pie dažiem Jūsu skolēniem.”

*/no Augusta Kažoka
bijušā audzēkņa vēstules/*

„Ja kādreiz runā par nesavtīgiem centieniem, neapremdināmu dedzību, drošu, patstāvīgu darbību, tikumisku pašizliedzību latviešu starpā, tad minams arī Augusts Kažoks. ..Tā ir palicis šis jauneklis, viens no mūsu tautas krietnākajiem, mazāk ievērots, kā viņa darbs to pelna.” /T.Zeiferts/

Augusta Kažoka atziņas:

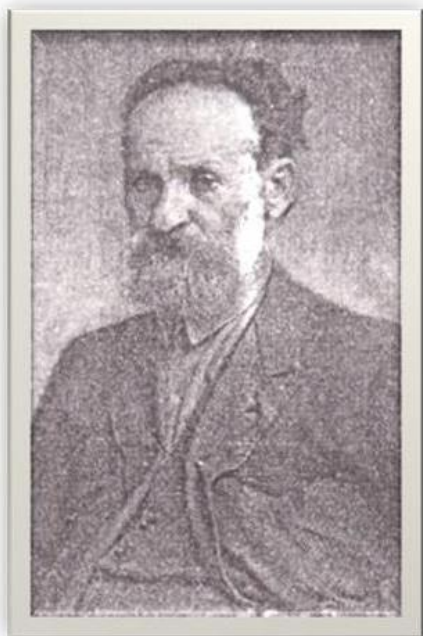
„Cilvēks tikai tad īsti dzīvs, ja viņš strādā ne tikai priekš sevis, bet priekš visiem un priekš paliekamām lietām.”

„Tautas skolotājam vajag būt klintij bangojošā jūrā.”

„Skolotājs spēj tikai jūs modināt un mudināt, jums jāmostas, jāceļas pašiem; viņš var jums rādīt ceļu un jūs vadīt, jāskatās un jāiet jums pašiem; skolotājs var izskaidrot un stāstīt, pašiem jāstrādā, jāsaprot un jādomā; skolotājs var jūs drošināt, jums palīdzēt, bet pašiem jums jācīnās, jācenšas, jādzīvo.”

Cimzes bērū dienā Augusts Kažoks rakstījis:
*„Vēlākie laiki parādīs, ko šovakar esam
pazaudējuši. Ne tikai semināristi, arī daudz
latviešu jutīsies kā bāriņi.”*

Semināra gados Kažoks pievēršas
kordziedāšanai un dirigēšanai. Vēlāk referātā
„Par dziedāšanu” izteicis domu, ka „mūzika ir
dvēseļu valoda, tautas dziesmas ir vismūžīgākā
mūzika”.

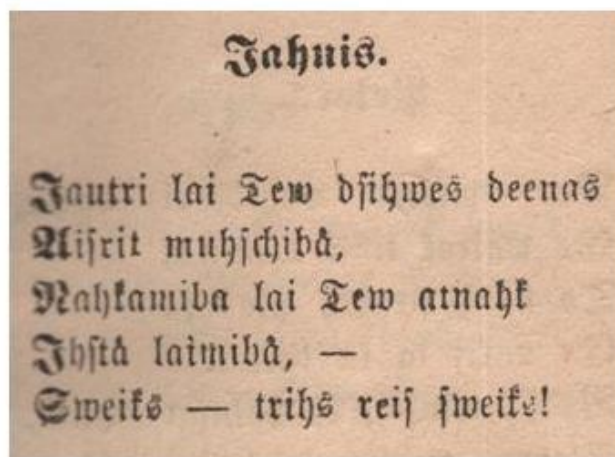
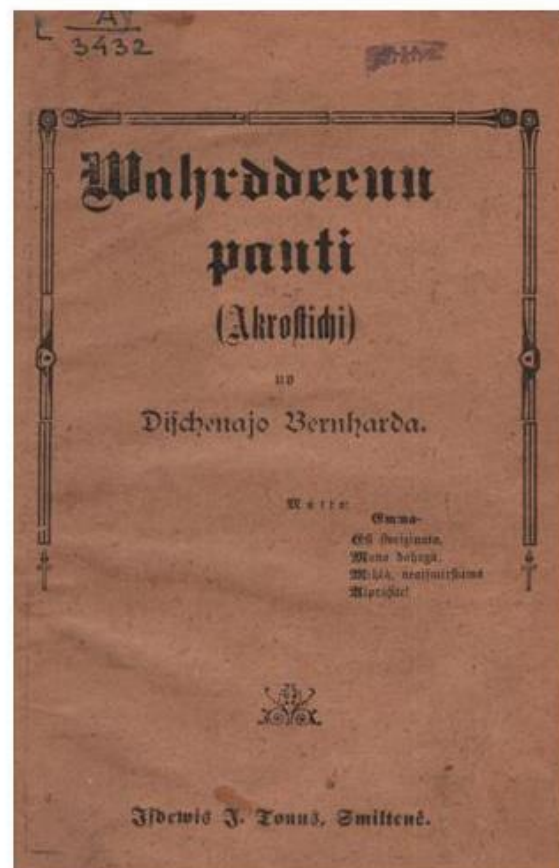

Diženajo Bernhards

(Īstajā vārdā **Bernhards Dižs**;

1864-1933) –

rakstnieks, tulkotājs.

Mūža otrā pusē Diženajo Bernhards, būdams savādnieks, klaiņojis apkārt, pārtikdams no nelielas pensijas. No svara viņam bija iekšējais, nevis ārīšķīgais cilvēkā. „Sirds pirmā vietā, pēc tam bikses!” No ārienes neviens nevarēja pateikt, ka šis cilvēks brīvi pārvalda angļu, vācu, itāļu, latīņu un vēl citas Eiropas valodas un ir erudīts daudzos jautājumos.

Valdemārs Sams

(1864-1917) –

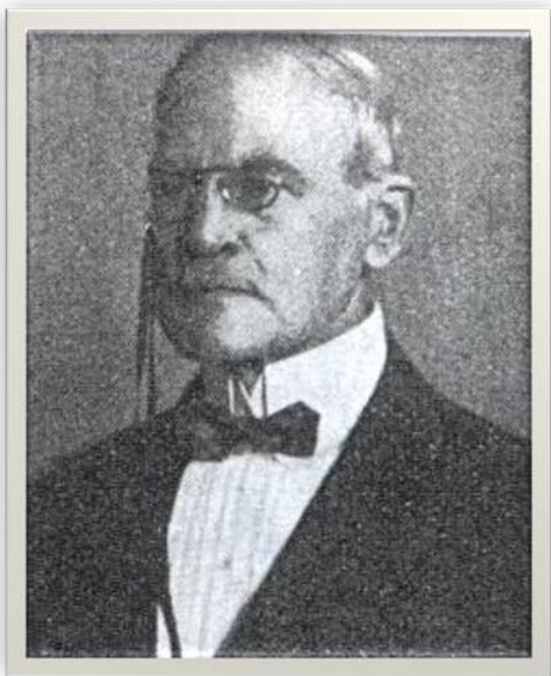
skolotājs, sabiedrisks darbinieks,
mācību grāmatu autors
(„Vadonis vācu valodas mācībā”).

50. Bumbiņu varavīksņe.

Ro-tu ro-tā lee-lā lo-lā bumbiņ' sreen! Tahlat robees
augstā dobees pro-jam ween! Tuwat teezees, lejup leezees,
bumbiņ' sreen!

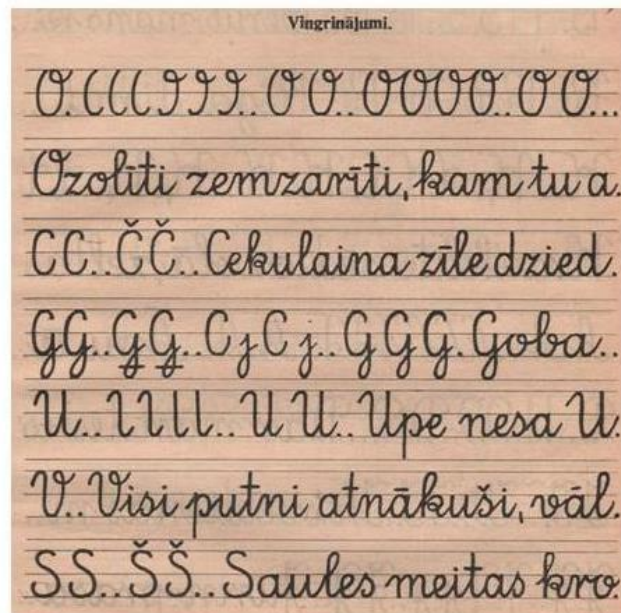
Biņi, bumbahņ rotā, nostahjas diwās rindās, seju
pret seju un pehņ taktis met bumbas zehlās lotās pa gaišu
jits žitam slahņ. No tahs weetas: „tahlat robees” – at-
wiņas pehņ taktis sešhūs šofus atpaloļ, un no: „tuwat
teezees” atkal tuwinās tā, ka beigās slahņ pirmajā weetā.
Ja labi eemahjijuschees, tad šehi bumbu mešhāna toti
jauti ištatas.

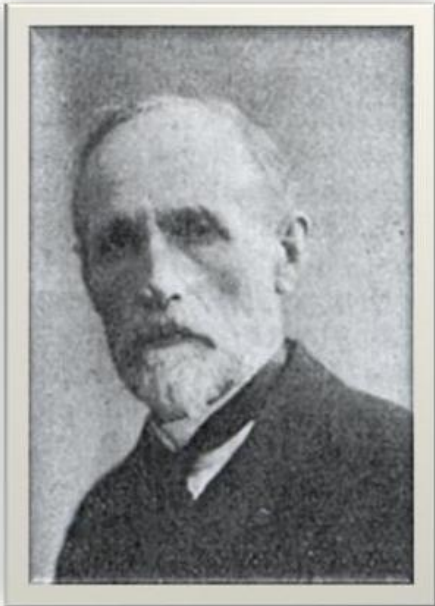

Reinis Cukurs

(1866-pēc1939) –

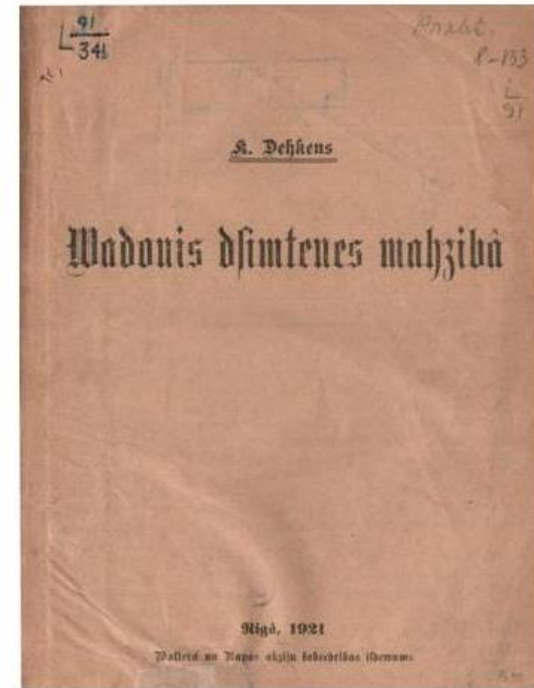
pedagogs, mācību grāmatu autors,
sarakstījis vairākas skolas grāmatas
rēķināšanā un latviešu valodas
mācībā.

Kārlis Dēķens
(1866-1942) –

pedagogs un politiķis,
nodēvēts par ievērojamāko kreisā
spārna pedagoģisko rakstnieku.

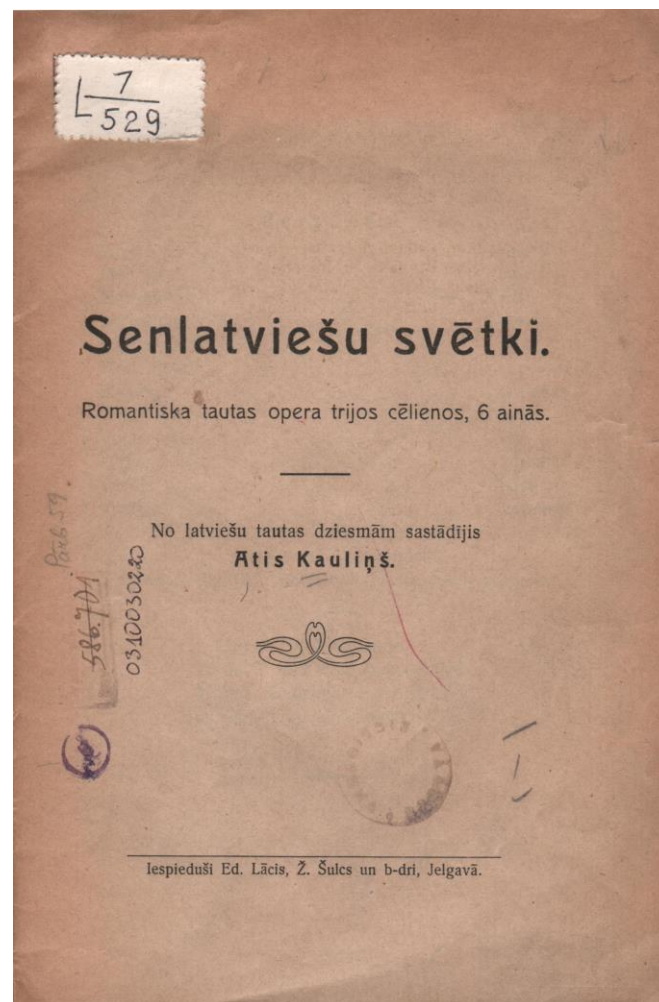
Kārļa Dēķena grāmatā „Vadonis dzimtenes mācībā” stāstīts par Valku, kurai „piekritusi diezgan ievērojama loma Livonijas vēsturē”.

Pēhdejā pēestahntne Latvijā pēe Rīgas-Pēestavas dēelšzēka ir aprīnka pilšehta Valka (18,000 eēdf.). Ta atrodas uf pašhām Igaunijas robešham; Valka tagad ir dalīta starp Latviju un Igauniju. Šhi ir veza pilšehtina pašhā wīdā tā senajai Livonijai, tā arī Wīdsemei, kad ta fastahweja wehl no latweeschu un igaanu dašam. Šha stahwolka dehl Walkai pēekritusi deēsgan eewēbrojama loma Livonijas wehsturē.

Atis Kauliņš
(1867-1944) –

komponists, ērgelnieks un
pedagogs, bijis labs tautas mūzikas
pazinējs, nodibinājis, izdevis un
rediģējis pirmo latviešu mūzikas
žurnālu „Mūzikas Druva”.

Valkas bibliotēka
2014. g.